

Ojos verdes, Miguel de Molina in memoriam a l'Espai Brossa

Ulls verds i negres prejudicis

OJOS VERDES

Miguel de Molina in memoriam

A l'Espai Brossa

Fins el 26 de juliol

Dramatúrgia i direcció: Marc Vilavella

Intèrprets: Gracia Fernández, Xavi Melero, Manoli Nieto i Marc Vilavella.

Direcció musical: Marc Sambola

Albert Lladó | Fotos: Sergi P. F. | Espai Brossa

Deia Manuel Vázquez Montalbán, a Crónica sentimental de España, que "recordar, poner en orden las voces y los ecos de nuestra educación sentimental puede ser la búsqueda de un punto de referencia para poder empezar a comprender el por qué no comprendemos nada o casi nada de la espléndida confusión que nos envuelve". I això és el que fa l'Espai Brossa amb aquest homenatge a Miguel de Molina que, després de l'èxit que va obtenir al mateix teatre l'any passat - amb dues nominacions als Premis Butaca, en les categories de millor musical i millor actor de musical -, ha tornat a programar un espectacle que vol fer justícia a una figura massa oblidada, massa silenciada i que va haver de patir en carn pròpia la manca absoluta de llibertat i la repressió més absurda.

Ojos verdes, Miguel de Molina in memoriam és el treball de final de carrera, de l'Institut del Teatre, de Marc Vilavella que, amb els riscos que això comporta, no dubta en dirigir i protagonitzar un espectacle amb bon gust, intel·ligència i amb un to reivindicatiu. S'hi reflecteixen les lectures positives que Haro Tecglen i Montalbán van fer d'una forma poètica, la copla, que es va intentar esborrar de l'imaginari col·lectiu per culpa d'uns prejudicis que van arrelar a la transició entre la gent suposadament progressista. Si es llegeixen amb atenció cançons com "La bien pagá", "Ojos verdes", "¡Ay, Carmela!" o "El día que nací yo" veurem que les metàfores tenen més potència que molta de la música actual, suposadament "avançada". Potser som nosaltres, els fills del baby boom, els que vam arraconar un tipus de folklore amb la por de ser vistos com a casposos i, per ser "moderns", no hem fet més que acudir als productes empaquetats.

Després del centenari del naixement de Miguel Frías de Molina (Málaga, 10 d'abril de 1908 - Buenos Aires, 4 de març de 1993), calia reivindicar la figura del primer cantant masculí de copla, que es va expressar des de la llibertat del creador, i que ho va pagar amb l'exili forçat a Buenos Aires, veient com aquí, amb les cançons que ell havia popularitzat durant la República, Concha Piquer es feia cada vegada més famosa. Marc Vilavella ho aconsegueix a través de textos de l'autobiografia de Molina i recuperant, amb el seu accent però sense caricatures, els temes més famosos de l'artista malagueny.

L'obra comença, precisament, amb dues noies (una vestida de monja) teixint la bandera republicana. I així va evolucionant l'espectacle, com un teixit de vivències, frustracions i records. Una veu en off recorda quan, el 1992, un ambaixador li atorga la medalla de l'ordre d'Isabel la Catòlica en nom del rei. Espanya, en aquest cas com en tants altres, no va saber estar a l'alçada. Miguel de Molina sap que és tard per reconeixements, massa tard, i ja no tornarà a la seva terra. El cantant va créixer entre dones (la seva mare, la seva germana i quatre tietes) i això va marcar la seva personalitat. Per ajudar econòmicament la seva mare, decideix anar a Algeciras, on treballarà netejant un bordell. Allà descobreix la seva homosexualitat que, els primers mesos del Règim, li causarà tants problemes. En poc temps, passa de portar turistes per diversos tablaos flamencs de Sevilla a triomfar a Madrid i València. Quan és reconegut per la crítica i el públic, esclata la Guerra Civil i es dedica, a canvi de no donar servei a l'exèrcit, a actuar per a les tropes republicanes. Una vegada arribat Franco al poder, un empresari li fa xantatge i acaba torturat. El 1942 arriba a Buenos Aires des d'on l'Espanya feixista el segueix perseguint, havent d'exiliar-se un altre cop, ara a Mèxic. Finalment, i gràcies a la simpatia que sentia per ell Eva Perón, torna a la capital argentina per fer cinema i actuar als millors teatres.

La proposta de Vilavella és atractiva, fins i tot per a qui no sigui consumidor habitual de musicals. Ell està insuperable, barrejant comicitat i drama, i amb una veu prodigiosa. La direcció musical, de Marc Sambola, ajuda a què l'espectador entengui millor les lletres, "netejant" la sonoritat que ens ha arribat a través de males reproduccions. Les dues actrius que acompanyen el protagonista, Gracia Fernández i Manoli Nieto, no només estan a l'alçada sinó que enamoren el públic quan són elles les que s'han de quedar soles a l'escenari. Potser el company masculí és qui no entra del tot en el personatge i se'l nota distant, poc convincent i rarament creïble. Hi ha dos moments que, tot i que l'espectacle és més que recomanable, et pots arribar a sentir decebut. En primer lloc, quan ens volen explicar la tragèdia de la persecució que va patir Molina amb un joc de titelles que vol funcionar com a catarsi, com a punt de (des-)tensió dramàtica, i que no qualla precisament perquè és el moment de més angoixa del personatge. El policia franquista que ens explica els "mals de la homosexualitat", caracteritzat amb un bigoti fals, no fa gràcia, trepitja la narrativitat aconseguida fins aleshores, i no va més enllà d'una imitació mal construïda. En segon lloc, si es planteja l'espectacle com un passeig per la biografia de Miguel de Molina, la importància que es dóna als seus anys a l'exili és minúscula. Dóna la sensació que es vol concloure una història vital que fins aleshores s'havia explicat magistralment en pocs minuts. I Molina va treballar 20 anys a l'Argentina sense parar.

En algun moment, es deixen veure els paral·lelismes entre la biografia de Lorca i la de Molina (que es van conèixer personalment), un mort i l'altre exiliat per viure com ells volien, per ser

conseqüents amb la seva forma de sentir, d'estimar i de crear. Hi ha diversos moments plens d'intensitat. Segurament, un d'ells és quan tots els actors interpreten "¡Anda, jaleo, jaleo!" o quan es pot gaudir de l'"Emigrante". Però no tot són llàgrimes. Vilavella i Nieto interpreten una cançó molt divertida, "El Gazpacho", que mostra molt bé l'ambient de festa que es vivia a l'Espanya de varietés que va poder gaudir de Miguel de Molina, just abans que arribés la barbàrie, la sang i l'odi. "Ojos verdes, Miguel de Molina in memoriam" emociona, ens fa reflexionar sobre com construïm la nostra memòria col·lectiva, i - el més important - com tots, absolutament tots, estem exposats als propis prejudicis. Anar a l'Espai Brossa pot ser un bon antídot.

Espai Brossa

El Brossa Espai Escènic és un petit local per a 60 espectadors situat al cor mateix de Ciutat Vella. Dirigit per Hermann Bonnín i el mag Hausson, porta des del 1997 treballant per donar a conèixer les obres de les avantguardes històriques i de la creació contemporània que no ha tingut l'espai merescut en altres teatres més comercials. Entre altres, s'han estrenat obres de Palau i Fabre - que a altres llocs s'han silenciats impúdicament - o moltes propostes de Joan Brossa mai vistes abans. Molt arrelat al barri, cada any organitzen el BARRIBROSSA, un seguit d'ofertes que volen que no s'oblidi allò important que, encara, ens ha de dir el teatre i la poesia. Just davant de la sala, al carrer Allada Vermell, hi ha instal·lat permanentment un escenari a l'aire lliure on es pot llegir una cita del mateix Brossa: "Quan un país no va a l'hora, el primer que se'n ressent és el teatre". Exacte i precís.